

Besence

Besence község Baranya megyében, a Sellyei kistérségben, a horvát-magyar határtól mindössze néhány kilométerre található zsákfalú. A terület Ormánságként ismert, a Dráva és a Fekete-víz által határolt területen található. Területe 9,58 km², teljes népessége 113 fő.

A török uralom alóli felszabadulás után 1695-ben Besencén két családot, 1696-ban 3 családot (Fazekas, Futó, Nagy) írtak össze. Ez jóval alacsonyabb volt a környező településekhez képest. A 18. század folyamán a családok száma gyorsan nőtt. 1741-ben már kilenc, többségében református családot jegyeztek Besencén. 1910 után megfigyelhető a népesség folyamatos csökkenése, ami 1960-tól erősödik fel. Egyházi anyakönyvek elemzés alapján megfigyelhető, hogy a településen természetes csökkenés mutatkozott és viszonylag alacsony volt a születési arányszám. Ez a 18. században lezajló gyors gazdasági növekedést követő gazdasági megrekedésre reagáló, a településen már a 18. század végén megfigyelhető születéskorlátozással magyarázható.

A Sellyei kistérség minden települése az országos és a területi statisztikák összevetésének eredményeképpen társadalmi és gazdasági szempontból rendkívül elmaradott területnek számít. A kistérség külső térségi kapcsolatait négy nagyobb település, Barcs, Szigetvár és Siklós, valamint a megyeközpont határozzák meg. A belső kapcsolatok szempontjából két nagyobb jelentőségű település, a térségi központ Sellye, valamint Vajszló a meghatározó.

A térség fejlődését nagyban befolyásolta az infrastruktúra jelentős hiánya, fejletlensége. A kistérség megközelítése nehézkes, a meglévő úthálózat nagyobb része felújításra szorul, új utak szükségesek az elszigeteltség oldására. Szintén gondot okozott, hogy a tömegközlekedés egy része leépült, vagy ritkultak a járatok.

A második világháborút követő erőszakolt iparosítás, majd a térség határövezetté nyilvánítását követően már ugrásszerűen megnőtt a térségből elvándorlók aránya, 1949-hez képest a térség lakosságának csaknem egyharmadát veszítette el. A kistérség gazdasága tradicionálisan az agráriumhoz kötődött. A rendszerváltással a kevés ipari vállalkozás többsége megszűnt, tönkrement; valamint számos hagyományos mezőgazdasági szövetkezet tönkrement még az átalakulás előtt. A helyi vállalkozók nagyobb része önfoglalkoztató kényszervállalkozás, számottevő tőkeerős

nagyfoglalkoztató nincs is köztük. A forráshiány miatt a kistérség tőkeabszorpciós képessége alacsony.

A sellyei kistérség természeti adottságai döntő részben alkalmasak a hagyományos szántóföldi, valamint az intenzív szántóföldi kertészkedésre (dinnye). A gyengébb AK értékű területek rét-legelő gazdálkodásra alkalmasak. A Dráva folyó kedvező mikroklímát biztosít. A folyó közvetlen közelében magas szintű növénytermesztést folytatnak. Jelentős az ártéri erdőállomány, mely az apró és nagy vadak tömegének teremt igen jó életteret. A Dráva folyó jelenleg még többségében kihasználatlan lehetőséget biztosít a turizmusnak. A meglévő kedvező természeti adottságok lehetővé teszik, hogy a bennük rejlő lehetőségeket viszonylag gyorsan (3-8 év alatt) úgy hasznosítsák, hogy a jövőbeni kitörés, fejlődés alapjául szolgáljon. Ehhez előzetesen meg kell valósítani a szükséges infrastrukturális fejlesztéseket, valamint a humán-képzési (átképzési is) programokat.

Besencén az utóbbi 10 évben a népessége közel 30%-al csökkent. A falvak népessége a tartós elvándorlás, részben az elöregedés, a természetes fogyás következményeként csökkent. Az itt élők fele a 40 évnél idősebb korosztályhoz tartozik. A lakosság képzettsége alacsony, 60 %-a csak általános iskolai végzettséggel rendelkezik. 36 % az inaktív keresők aránya. A legutóbbi népszámláláskor a 113 lakosból 22 vallotta magát roma származásúnak, becslések alapján viszont eléri a közel 100 főt. 48 háztartásból mindössze 24 háztartásban van legalább 1 foglalkoztatott.

A falu életében az utóbbi években nagy változások mentek végbe, melyek jórészt Ignác József polgármester elszántságának köszönhetőek. Ő hozta létre és tartja azóta is működésben a „Gondoskodó falu” programot. Ennek célja a munkaerőpiacról évtizedek óta kívül rekedt embereket a rendszeres munkával és a tartalmas szórakozással (jelen esetben teniszezéssel) járó életre kondicionálni, és az öngondoskodást újra megtanítani számukra. Ehhez rengeteg türelemre és kitartásra van szükség úgy a polgármester, mint a falu lakóinak részéről. A besenceiekbe vetett bizalmát Ignác József a személyes tapasztalataira alapozza, hiszen ő is ebben a közösségben nőtt fel, ahol az együttélés alapszabályait már nagyszüleik kidolgozták.

Míg a múlt rendszerben volt tanító és pap, olyan helyi vezetők, akikre felnéztek, akikhez oda lehetett menni, tanácsot kérni, most nincsen senki, aki összetartaná, vezetné a közösségeket. Elüldözték őket, vagy elmentek maguktól. Mára nem maradt a településeken helyi értelmiség, így mostanra azok a falvak, ahol nincs olyan helyi ember, aki tudná mutatni az utat, teljesen kiürülnek.

Ezeken a településeken, a közmunkaprogramokon keresztül, a legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat. De akinek eddig csak az önkormányzat adott munkát, nem fogja tudni, hogy hogyan kell dolgozni, ha éles helyzetbe kerül. Látni kell, hogy a vállalkozó mérlegel: jó, hogy kapok támogatást, de mit dolgozik az az ember? Mi a hozzáadott érték? Semmi, hiszen nincs munkamorálja és munkakultúrája. A dolgozó azt fogja gondolni, nem fogok hétkor fölkelni és tíz órát dolgozni. Eközben rontja a többiek hozzáállását is - nincs az a támogatás, ami ezt kiegyensúlyozza. S mit gondol a vállalkozó? „Nem veszem ide a Jóskát, mert lerontja az Pistát is.” Besencén megteremtik a hasznosság-élményt a közösség minden tagjának. A sikert meg lehet szeretni. Meg lehet szeretni, hogy felépíttem egy közösségi házat, s azok az emberek, akik mindig sikertelenek voltak, most ránéznek arra a szép házra és büszkék. Méltóságot adnak – de mesterséges, védett, inkubált környezetben. Mert volt olyan eleme az építésnek, ahol a műszaki vezető már ötször lebontatta, s csak hatodszorra sikerült fölrakni egy falat. Egy vállalkozó nem engedheti meg magának sem azt, hogy kísérletezzen, sem azt, hogy szociális munkás legyen.

A közmunkaprogram 2012-ben

(Ezt az egészet Ignác József írta, valahogy ezt egyértelművé kell tenni. Mondjuk egy halvány elválasztó vonal, vagy mittomén mi.

Besence Község Önkormányzata az OFA (Országos Foglalkoztatási Közalapítvány) Kisfalu programjának kedvezményezettjeként 2007 novembere és 2010 szeptembere között alkotta meg A gondoskodó falu című gazdasági programját, amelynek egyik fő stratégiai eleme volt egy kertészet létrehozása. A gondoskodó falu című (TÁMOP 5.1.1-09/6-2009-0007 számú) gazdasági programjához kapcsolódó képzési program 2010. október – 2011. december között valósult meg, amelynek keretein belül húszan vettek részt OKJ növénytermesztő képzésben. E program keretében hoztuk létre a kertészeti tevékenységet megalapozó infrastruktúrát, amelynek üzemeltetését a 100 százalékban önkormányzati tulajdonú Okormente Közhasznú Nonprofit Kft. végzi. A képzési program során került művelés alá mintegy 10 hektár belterületi kert, amelynek haszonbérleti jogával a 2010-2016 időtartamra (a TÁMOP projekt kötelező fenntartásának idejére) az Okormente Kft. rendelkezik.

A termőföld nagyobb részét a belterületi kertek művelésbe vonásával az Okormente Kft. biztosította. Az NFA-val kötött megállapodás értelmében 2,2 hektár szántó vagyonkezelési jogát kaptuk meg 5 évre. Így mintegy 10 hektárnyi területre készítettünk vetéstervet. A közmunka program keretében 1 db nagy értékű tárgyi eszköz került beszerzésre – motoros permetező gép – 137 500 Ft értékben. A

termelés biztosításához szükséges gépek és berendezések az Okormente Kft. tulajdonát képezik, illetve az önkormányzat rendelkezik az üzemeltetés jogával (teherautó).

A benyújtott program a tervnek megfelelően alakult: 3 ha dinnye, 4 ha paprika, 1 ha fejes káposzta, 0,3 ha burgonya, 0,2 ha sárgarépa és petrezselyem, 0,1 ha hagyma, 0,03 ha sárgadinnye. A termés tényleges mennyiségét becsülni lehet csak, mert a vagyonvédelem ellenére folyamatos volt a lopás. A termés mennyisége a nyilvántartott adatok alapján az alábbiak szerint alakult: dinnye 76 124 kg, paprika 21 723 kg, káposzta 13 048 kg, burgonya 1700 kg, sárgarépa 1450 kg, petrezselyem 400 kg, vöröshagyma 860 kg, sárgadinnye 1000 kg.

A termés egy része a lakosság körében természetbeni juttatásként került kiosztásra.

Tapasztalatok, összegzés

A munkahelyek megszűnése és hiánya miatt a közmunka az egyetlen foglalkoztatási és munkavállalási lehetőség a térségben. A programba vont személyek mintegy 40 százaléka 2011 végén, 2012 elején vesztette el a munkáját, így örömmel élt a közmunka adta lehetőséggel. Joggal volt várható, hogy az ő munkakultúrájuk, fegyelmezetttségük pozitívan hat majd a tartósan munkanélküli személyekre, így eredményes, értékteremtő dolgokat lehet csinálni. Ezzel szemben a fegyelmezett emberek teljesítménye, hozzáállása, motivációja is csökkent, mert a mocsár őket is lehúzta. A lassan húsz éve csak közmunkából élők most igazolva látják életstratégiájukat, mert mindenki az ő sorsukra jutott. A közfoglalkoztatás statikus volta miatt a kreatitásnak nincs helye. Sőt, a kreatív próbálkozásokat inkább elgáncsolják, mintsem támogatnák.

Állandóak voltak a belső konfliktusok. Ezeknek a kezelésére a rendszer alkalmatlan. A közfoglalkoztatás rossz helyen van az önkormányzatoknál. A helyes az lenne, ha az önkormányzat megrendelő pozícióban lenne. A jelenlegi konstrukcióban a polgármesterek föld nélküli tsz elnökök, rosszabb esetben brigádvezetők.

Ebben a struktúrában nem a munkára nevelés, hanem az arról való leszokás erősödik. Fennáll a veszélye annak, hogy azok sem fogják a jövőben a kertjeiket művelni, akik eddig ezt megtették, mert a program kötelező eleme a természetbeni segélyezés, sőt, még azt is kimondja, hogy nem piacra, hanem önellátásra kell termelni. Vissza a természethez...

Az elszegényedés – a közmunka ellenére – tartósan bizonyul. Ehhez kapcsolódik az uzorakölcsön. Meg a Provident-kölcsön, amire közmunkások legalább nyolcvan százaléka rákényszerül. A heti fizetés az angolszász rendszerekben jól működik, nálunk is működne, de a kis pénz még kisebb egységekre szabdalása talán csak a Providentnek jó.

A hogyan tovább kérdése még nem dőlt el. Besence arra törekszik, hogy a közfoglalkoztató a saját tulajdonát képező nonprofit gazdasági társaság legyen. Kft-nél dolgozni más, mint az önkormányzatnál. Ezt egyelőre nem teheti meg, sőt, a munkaügyi központ szerint a saját tulajdonú kiemelten közhasznú nonprofit kft. még együttműködő partner se lehet.

Egyébként már kezdik felismerni a döntéshozók, hogy a foglalkoztatás jobb helyen van a gazdálkodó szervezeteknél, gazdáknál, mintsem az önkormányzatoknál, bár elszigetelt mintaprogram keretein belül. Igaz ugyan, ez utóbbi esetre inkább egyéb támogatási forma (bértámogatás), és nem a közmunka lenne alkalmas.

A helyzet tehát nem teljesen reménytelen.

Ignác József polgármester, 2013. február